

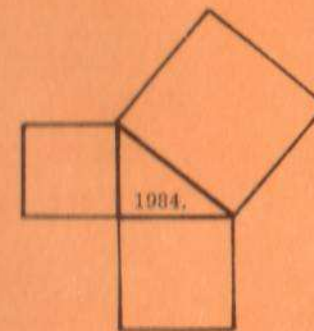
Najtoplije zahvaljujem **prof. Luki Čelikoviću** i **dr. Zdravku Kurniku** na dozvoli da knjižicu
"Matematička natjecanja srednjoškolaca u SFRJ u 1988. godini "
skeniram i objavim na <http://public.carnet.hr/mat-natj> .
Ovdje možete naći zadatke i rješenja sa saveznog natjecanja.

Antonija Horvatek
<http://public.carnet.hr/~ahorvate>

DRUŠTVO MLADIH MATEMATIČARA
»P I T A G O R A«
BELI MANASTIR

Priredili:
Luka Čeliković
dr. Zdravko Kurnik

**MATEMATIČKA NATJECANJA
SREDNJOŠKOLACA U SFRJ
U 1988. GODINI**

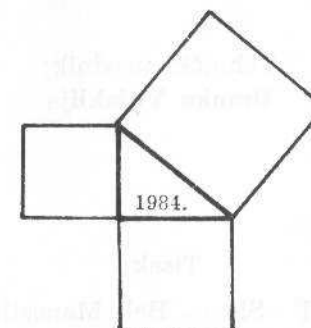

Beli Manastir, 1990.

DRUŠTVO MLADIH MATEMATIČARA
»P I T A G O R A«
BELI MANASTIR

Priredili:
Luka Čeliković
dr. Zdravko Kurnik

MATEMATIČKA NATJECANJA SREDNJOŠKOLACA U SFRJ U 1988. GODINI

Beli Manastir, 1990.

MATEMATIČKA NATJECANJA SREDNJOŠKOLACA U SFRJ
U 1988. GODINI

Pripremili:

Luka Čeliković
dr. Zdravko Kurnik

Izdavač:

DRUŠTVO MLADIH MATEMATIČARA »PITAGORA«
BELI MANASTIR

Školska 3, 54300 Beli Manastir

Urednici:

Luka Čeliković
Milan Šarić

Tehnički urednik:
Branko Vujaklija

Tisak:

GP »Slovo« Beli Manastir

Beli Manastir, 1990.

S A D R Ź A J

PREDGOVOR — — — — —	4
SR CRNA GORA — REPUBLIČKO NATJECANJE —	5
SR BOSNA I HERCEGOVINA — REPUBLIČKO NATJECANJE — — — — —	13
SR HRVATSKA — REPUBLIČKO NATJECANJE —	23
SR MAKEDONIJA — REPUBLIČKO NATJECANJE —	33
SR SLOVENIJA — REPUBLIČKO NATJECANJE —	41
SR SRBIJA — REPUBLIČKO NATJECANJE — —	50
— »ARHIMEDESOV TURNIR« — —	60
SAP VOJVODINA — POKRAJINSKO NATJECANJE	69
SFRJ — SAVEZNO NATJECANJE — — — —	80

P R E D G O V O R

Ova zbirka sadrži riješene zadatke sa matematičkih natjecanja srednjoškolaca u 1988. godini i to sa republičkih natjecanja svih naših Republika, pokrajinskog natjecanja SAP Vojvodine, »Arhimedesovog matematičkog turnira« (SR Srbija) i saveznog natjecanja.

Pri izradi zbirke korišteni su materijali natjecateljskih komisija. U prikupljanju tih materijala posebno su se angažirali prof. Anđelko Marić iz Sinja i prof. Ivo Vujičić iz Titograda.

Zadatke i potpuna rješenja sa »Arhimedesovog matematičkog turnira« dao je prof. Bogoljub Marinković iz Beograda. Dio zadataka pregledao je i dao većinu rješenja sa Saveznog natjecanja dr. Vladimir Volenec iz Zagreba. Pojedina rješenja uzeta su prema rješenjima dr. Vladimira Jankovića iz Beograda (Savezno II 2), Mirana Božičevića iz Zagreba (Savezno II 3), prof. Milovana Mladenovića iz Grocke (Savezno III i IV 2), dr. Pavla Mladenovića iz Beograda (Savezno III i IV 3), te Dijane Ilišević iz Belog Manastira (Republičko SR Crne Gore III 2, 3). Kontrolu kucanog teksta izvršili su Anđa Mijatović i Denis Vidović.

Svim spomenutim osobama najtoplije se zahvaljujemo. Također se zahvaljujemo radnim ljudima GP »Slovo« Beli Manastir, a posebno diplomiranom ekonomisti Dragi Pašajliću i Branku Vujakliji na štampanju zbirke, te radnim organizacijama Baranje, a posebno dipl. oec. Milki Bošnjak—Mrđa na sufinanciranju zbirke. Unaprijed se zahvaljujemo i svima onima koji nam ukažu na eventualne štamparske greške.

Luka Čeliković
Zdravko Kurnik

=====

S F R J U G O S L A V I J A

SAVEZNO NATJECANJE

Sinj, 23. 04. 1988.

Z a d a c i :

I razred:

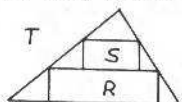
- 1) Ako je n prirodan broj veći od 1 za koga vrijedi:

$$\left[\frac{n}{1} \right] + \left[\frac{n}{2} \right] + \dots + \left[\frac{n}{n} \right] = 2 + \left[\frac{n-1}{1} \right] + \left[\frac{n-1}{2} \right] + \dots + \left[\frac{n-1}{n-1} \right],$$

onda je n prost broj. Dokazati. ($[x]$ je najveći cio broj koji nije veći od x).

- 2) Izračunati kuteve trokuta ABC, ako težišnica, simetrala kuta i visina iz vrha C dijele kut ACB na četiri jednaka dijela.

- 3) U dani šiljastokutan trokut T upisane su dva pravokutnika R i S, kao na slici. Odredi najveću moguću vrijednost izraza:

izraza:

$$\frac{P_R + P_S}{P_T},$$

gdje P označava površinu.

- 4) Međunarodnoj konferenciji prisustvuju po dva predstavnika iz 27 zemalja. Dokazati da se učesnici konferencije ne mogu poredati za okruglim stolom, tako da između svaka dva učesnika, koji su predstavnici iste zemlje, sjedi točno 9 drugih učesnika konferencije.

II razred:

- 1) Neka je O središte opisane kružnice trokuta ABC. Označimo sa P, Q, R redom središta lukova $\widehat{AB}, \widehat{BC}, \widehat{CA}$, koji ne sadrže redom točke C, A, B . Ako za točku X vrijedi: $\vec{OX} = \vec{OP} + \vec{OQ} + \vec{OR}$, dokazati da je X središte upisane kružnice trokuta ABC.
- 2) Odrediti za koje neparne prirodne brojeve $n \geq 3$ je funkcija $f: \mathbb{Q} \rightarrow \mathbb{Q}$, $f(x) = x^n - 2x$, injektivna. (\mathbb{Q} je skup racionalnih brojeva; funkcija je injektivna ako različite brojeve preslikava u različite brojeve).

- 3) Za skup $A \subset \mathbb{N}$ kažemo da je "dobar" ako za neki prirodan broj n jednačina $x - y = n$ ima beskonačno mnogo rješenja (x, y) , gdje je $x \in A, y \in A$.

Ako je $N = A_1 \cup A_2 \cup \dots \cup A_{1988}$, onda je bar jedan od skupova $A_1, A_2, \dots, A_{1988}$ "dobar". Dokazati. (\mathbb{N} je skup prirodnih brojeva).

- 4) Dokazati da unutar konveksnog $2n$ -terokuta ne postoje dvije različite točke kroz koje prolazi po n dijagonala tog $2n$ -terokuta.

III i IV razred:

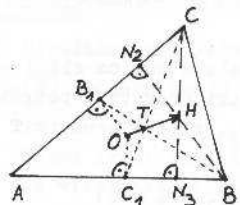
- 1) Neka su $a, b, c, d \in \mathbb{N}_0$ i $d \neq 0$. Funkcija $f: \mathbb{N}_0 \rightarrow \mathbb{N}_0$ određena je uvjetom: $f(x) = \left[\frac{ax+b}{cx+d} \right]$. Dokazati da je f injektivna ako i samo ako je $c=0$ i $a \geq d$. ($\mathbb{N}_0 = \{0, 1, \dots\}$, $[x]$ je najveći cio broj koji nije veći od x).

- 2) U n -terostranu piramidu može se upisati sfera. Svaku od pobočnih strana piramide zarotiramo oko odgovarajućeg brida baze do poklapanja s ravninom baze, tako da slika po bočne strane ima zajedničkih unutarnjih točaka sa bazom. Na taj način dobiveno je n slika vrha piramide. Dokazati da tih n slika pripadaju jednoj kružnici.

- 3) Dan je strogo rastući niz a_1, a_2, a_3, \dots prirodnih brojeva, tako da je $a_1 = 1, a_2 = 2$ i da za sve relativno proste brojeve m i n vrijedi $a_m \cdot a_n = a_{mn}$. Dokazati da za svaki prirodan broj n vrijedi: $a_n = n$.

- 4) U jednoj državi ima više od 7 gradova. Dokazati da ne postoji mreža jednosmjernih puteva sa slijedećim svojstvima:
- (a) Između svaka dva grada postoji točno jedan direktan put.
- (b) Za svaka dva grada A i B postoji točno jedan grad u koji se direktno može stići i iz A i iz B .
- (c) Za svaka dva grada A i B postoji točno jedan grad iz kojeg se direktno može stići i u A i u B .

Dokaz leme: Neka je T težište trokuta ABC . Tada (uz oznake kao na slici), na osnovu činjenice da su O, T, H kolinearne točke (leže na Eulerovom pravcu), izlazi: $\triangle TOC_1 \sim \triangle THC \Rightarrow |OT| : |TH| = |TC_1| : |TC| = 1:2 \Rightarrow |TH| = 2 \cdot |OT| \Rightarrow \vec{TH} = 2 \cdot \vec{OT} \Rightarrow \vec{OH} = 3 \cdot \vec{OT} = \vec{OA} + \vec{OB} + \vec{OC}$ (dokažite da je $\vec{OT} = \frac{1}{3}(\vec{OA} + \vec{OB} + \vec{OC})$).

Dokažimo sada tvrdnju zadatka: Prvo imamo da su C, S, P kolinearne točke ($\widehat{AP} = \widehat{PB}$, $\angle ACS = \angle SCB = \gamma/2$, S = središte upisane kružnice trokuta ABC) i analogno tome da su B, S, R , te A, S, Q kolinearne točke. Nadalje je $\angle CPQ = \angle CAQ = \alpha/2$ (kutevi nad istim kružnim lukom QC) i analogno tome $\angle PQA = \gamma/2$ i $\angle AQR = \alpha/2$, pa iz odnosa kutova u trokutu SQN_3 izlazi $\alpha/2 + (\alpha/2 + \gamma/2) + \varphi = 180^\circ$, tj. $\varphi = 90^\circ$, odnosno $\overline{PN_3} \perp \overline{QR}$. Analogno izlazi da je $\overline{QN_1} \perp \overline{RP}$ i $\overline{RN_2} \perp \overline{PQ}$, pa je S ortocentar trokuta PQR . Prema prethodnoj lemi izlazi: $\vec{OP} + \vec{OQ} + \vec{OR} = \vec{OS}$ (*).

Iz $\vec{OX} = \vec{OP} + \vec{OQ} + \vec{OR}$ i (*) slijedi da je $\vec{OX} = \vec{OS}$, tj. $X = S$, što se i tvrdilo.

2) Dokazat ćemo da je za svaki neparan prirodan broj $n \geq 3$ funkcija $f: \mathbb{Q} \rightarrow \mathbb{Q}$, $f(x) = x^n - 2x$ injektivna. Pretpostavimo (suprotno toj tvrdnji) da f nije injektivna, tj. da postoje $u, v \in \mathbb{Q}$, $u \neq v$, $u = x/z$, $v = y/z$, $x, y, z \in \mathbb{Z}$, $x \neq y$, $z \neq 0$, $M(x, y, z) = 1$, tako da je $f(u) = f(v)$. Tada izlazi: $f(u) = f(v) \Rightarrow f(x/z) = f(y/z) \Rightarrow (x/z)^n - 2(x/z) = (y/z)^n - 2(y/z) \Rightarrow (x^n - y^n)/z^n = 2 \cdot (x - y)/z \Rightarrow$

$\Rightarrow (x^n - y^n)/(x - y) = 2z^{n-1} \Rightarrow x^{n-1} + x^{n-2}y + \dots + xy^{n-2} + y^{n-1} = 2z^{n-1}$ (*). Na lijevoj strani jednakosti (*) ima neparan broj n pribrojnika. Ako su x, y neparni, tada su svi pribrojници neparni, pa je cijela lijeva strana neparna, dok je desna strana parna. Ako je jedan od brojeva x, y paran, a drugi neparan, tada su svi pribrojници osim jednog (prvog ili zadnjeg) parni, pa je opet lijeva strana neparna. Ako su x, y parni, tada je lijeva strana od (*) djeljiva sa 2^{n-1} , pa slijedi: $2^{n-1} | 2z^{n-1} \Rightarrow 2^{n-2} | z^{n-1} \Rightarrow 2 | z \Rightarrow M(x, y, z) = 2$, što je opet kontradikcija.

- 3) Podijelimo skup N na disjunktne podskupove S_0, S_1, S_2, \dots oblika $S_k = \{1989k+1, 1989k+2, \dots, 1989k+1989\}$, $k \in \mathbb{N}_0$. Za svaki skup S_i postojat će bar jedan skup A_j , koji sadrži bar dva elementa skupa S_i (Dirichletov princip). Pošto skupova S_i ima beskonačno mnogo, bar jedan od skupova A_j , označimo ga sa A' , sadrži beskonačno mnogo parova x, y , $x > y$, takvih da x i y pripadaju istom S_i . Očigledno je $x - y \in \{1, \dots, 1989\}$, pa, pošto je parova (x, y) beskonačno mnogo, postoji bar jedan prirodan broj n za koji jednadžba $x - y = n$ ima beskonačno mnogo rješenja (x, y) , $x, y \in A'$. Prema tome, skup A' je "dober" skup.
- 4) Sjecište S od n dijagonala je unutrašnja točka našeg konveksnog $2n$ -terokuta. Uočimo bilo koju dijagonalu \overline{AB} kroz S . Svaka od preostalih $n-1$ dijagonala kroz S ima jedan kraj s jedne, a drugi kraj s druge strane od \overline{AB} , tj. $n-1$ vrhova poligona nalazi se s jedne, a $n-1$ vrhova s druge strane od \overline{AB} . Zato su A, B suprotni vrhovi poligona. Dakle, u S se sijeku nužno sve "glavne" dijagonale (spojnice suprotnih vrhova). Jedinственost takvog sjecišta S je očita.

III i IV razred:

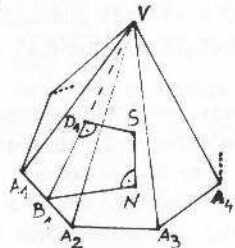
- 1) Nužnost: Neka je f injekcija. Ako je $c \neq 0$, tada imamo

$\left| \frac{ax+b}{cx+d} - \frac{a}{c} \right| = \left| \frac{bc-ad}{c(cx+d)} \right| = \frac{|bc-ad|}{c|cx+d|}$, pa za $n > \frac{1}{c} \left(\frac{|bc-ad|}{c} - d \right)$ imamo $\frac{|bc-ad|}{c} < cn+d$, tj. $\frac{|bc-ad|}{c(cn+d)} < 1$, odnosno

$\left| \frac{an+b}{cn+d} - \frac{a}{c} \right| < 1$. Dakle beskonačno mnogo vrijednosti $\frac{an+b}{cn+d}$ ($n \in \mathbb{N}_0$) nalazi se u intervalu $\left(\frac{a}{c} - 1, \frac{a}{c} + 1 \right)$, a onda se za sve takve vrijednosti n vrijednosti $f(n) = \left\lceil \frac{an+b}{cn+d} \right\rceil$ nalazi u intervalu $\left(\frac{a}{c} - 2, \frac{a}{c} + 2 \right)$ (jer se $\frac{an+b}{cn+d}$ i $\left\lceil \frac{an+b}{cn+d} \right\rceil$ razlikuju za manje od 1), što nije moguće zbog injektivnosti. Zato je $c=0$, pa onda i $f(x) = \left\lceil \frac{a}{d}x + \frac{b}{d} \right\rceil$. To je rastuća funkcija i nužno je $\frac{a}{d} \geq 1$.

Dovoljnost: Neka je $f(x) = \left\lceil \frac{a}{d}x + \frac{b}{d} \right\rceil$, $a \geq d$, tj. neka je $f(x) = \left\lceil kx + \frac{b}{d} \right\rceil$, $k = \frac{a}{d} \geq 1$. Neka su nadalje $x_1, x_2 \in \mathbb{N}_0$, $x_1 < x_2$, tj. neka je $x_2 = x_1 + y$, $y \in \mathbb{N}$, $x_1 \in \mathbb{N}_0$, $x_2 \in \mathbb{N}$. Tada je $f(x_2) = \left\lceil kx_2 + \frac{b}{d} \right\rceil = \left\lceil (kx_1 + \frac{b}{d}) + ky \right\rceil \geq \left\lceil (kx_1 + \frac{b}{d}) \right\rceil + \left\lceil ky \right\rceil = \left\lceil kx_1 + \frac{b}{d} \right\rceil + \left\lceil ky \right\rceil = f(x_1) + \left\lceil ky \right\rceil \geq f(x_1) + 1$ (jer iz $k \geq 1$ & $y \geq 1 \Rightarrow ky \geq 1 \Rightarrow \left\lceil ky \right\rceil \geq 1$) $> f(x_1)$, tj. $f(x_2) > f(x_1)$, što znači da je f injekcija.

2)

Neka je $A_1 A_2 \dots A_n$ baza piramide, S središte sfere, D_1, D_2, \dots, D_n dirališta sfere sa pobočnim stranama, a N diralište sfere sa bazom. Tada je $|VD_1| = |VD_2| = \dots = |VD_n|$ i $|B_1 D_1| = |B_1 N|$, $i = 1, 2, \dots, n$, pa se sve točke D_i , $i = 1, 2, \dots, n$, danim preslikavanjem preslikaju u N . Odatle, zbog $|VD_1| = \text{const}$, proizlazi tvrdnja zadatka.

- 3) a) Po pretpostavci je $a_1=1, a_2=2$. Neka je $a_3=k \geq 3$. Tada je:
 $a_6 = a_2 \cdot a_3 = a_2 \cdot a_3 = 2a_3 = 2k$,
 $k+2 \leq a_5 \leq 2k-1$ (zbog $a_3 < a_4 < a_5 < a_6$),
 $a_{10} = a_2 \cdot a_5 = 2a_5 \leq 4k-2$,
 $a_9 \leq 4k-3$ (zbog $a_9 < a_{10}$),

$a_{18} = a_2 \cdot a_9 = 2a_9 \leq 8k-6$, $k^2+2k = k(k+2) \leq a_3 \cdot a_5 = a_{15}$,
 $k^2+2k+3 \leq a_{15}+3 \leq a_{18} \leq 8k-6$, $k^2+2k+3 \leq 8k-6$,
 $k^2-6k+9 \leq 0$, $(k-3)^2 \leq 0$, $k=3$, $a_3=3$ (a odatle $a_6=6$,
 $a_5=5$, $a_4=4$;...).

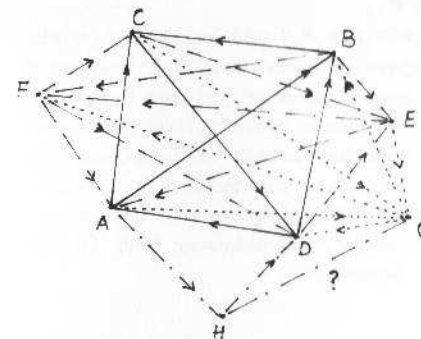
b) Pretpostavimo da tvrdnja vrijedi sve do $n=k$, tj. da vrijedi $a_n=n$, $n=1, 2, \dots, k$.

c) Dokazati da tvrdnja vrijedi i za $n=k+1$, tj. da vrijedi $a_{k+1}=k+1$.

Dokaz:

Neka je najveća zajednička mjera $M(k, k-1)=d$. Tada $d|k-(k-1)$, tj. $d|1$, pa je $d=1$. To znači da su k i $k-1$ relativno prosti brojevi, pa po definiciji niza izlazi:
 $a_{k^2-k} = a_k(k-1) = a_k \cdot a_{k-1} = k(k-1) = k^2-k$, zbog čega je $a_t=t$,
 $t \leq k^2-k$, pa onda i $a_{k+1}=k+1$ (zbog $k+1 < k^2-k$, $k \geq 3$).

4)

Shvatimo gra -
dove kao čvo -
rove, a jedno -
smjerne puteve
kao orijenti -
rane grane gra -
fa. Točku C na -
zovimo točkom
I vrste točaka
 A i B ako ona
zadovoljava uv -
jet (b), odnos -
no točkom II

vrste ako zadovoljava uvjet (c). Neka su sada A i B pro -
izvoljna 2 grada (čvora) i neka je C točka I, a D točka II
vrste za A i B . Prema (a) postoji put (grana) koji pove -
zuje A i B . Neka na primjer postoji orijentirani put (A, B)
od A prema B (zbog simetrije slično bi bilo i za (B, A)).
Tada postoji i orijentirani put (C, D) (prema (a) postoji
put između C i D , a kada bi to bio (D, C) , tada bi točke
 A i D imale 2 točke B i C I vrste, što je kontradikcija

sa (b)).

Neka je nadalje točka E točka I, a F točka II vrste za točke C i D (prema (b) i (c) te točke moraju postojati, a prema (a) to ne mogu biti ni A ni B). Točke E i F su spojene orijentiranim putevima sa A, B, C i D. Kako ne postoji put (A, E) (jer bi A i D imali 2 točke E i B I vrste), ostaje da postoji put (E, A). Analogno se pokazuje da postoje putevi: (B, E) (jer bi u protivnom D i E bile 2 točke II vrste za točke A i B, što je kontradikcija sa (c)), te (E, F), (F, A) i (B, F) (jer bi u protivnom redom točke E i C, C i F, B i C bile 2 točke I vrste redom za točke B i C, A i B, A i F).

Ni jedna od točaka B, C, D, F nije točka I vrste za točke A i E (zašto?). Neka je to točka G, tj. neka postoje putevi (A, G) i (E, G). Tada postoje putevi: (G, D), (G, F), (C, G), (G, B) (jer bi u protivnom redom točke B i G, C i G, B i G, E i G bile redom točke I, I, II, I vrste redom za točke A i D, A i F, C i F, B i C).

Na taj način 7 točaka A, B, C, D, E, F, G zadovoljavaju uvjete (a), (b), (c). No prema uvjetu zadatka mora biti više od 7 gradova. Neka je H osmi grad i neka na primjer postoji orijentirani put (A, H). Tada mora postojati orijentirani put (H, D) (zašto?), pa onda ne postoji orijentirani put između G i H (zašto?), što je u kontradikciji sa (a). Na sličan način dolazimo do kontradikcije ako umjesto (A, H) pretpostavimo postojanje orijentiranog puta (H, A). S tim je tvrdnja zadatka dokazana.